

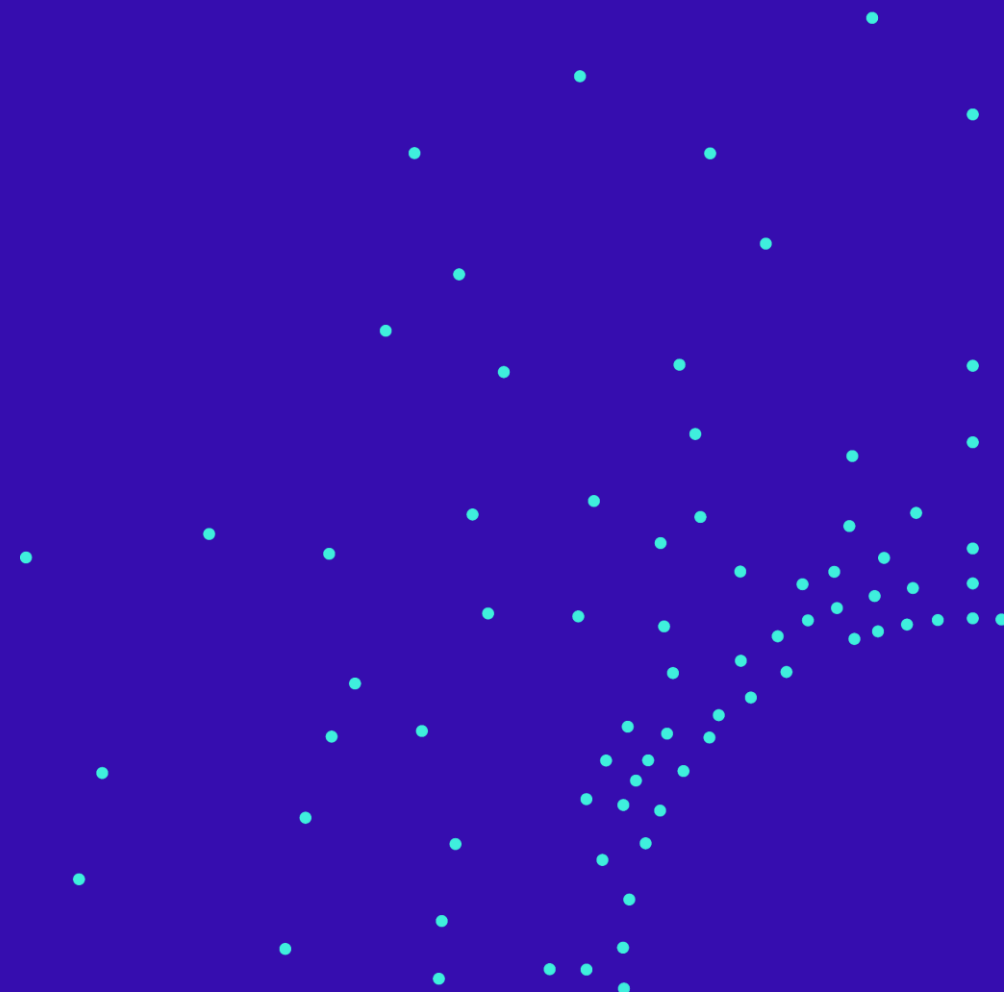
Arbeid og helse – hva vet vi?

Tonje Fyhn

Ph.D-kandidat

NORCE Norwegian Research Centre

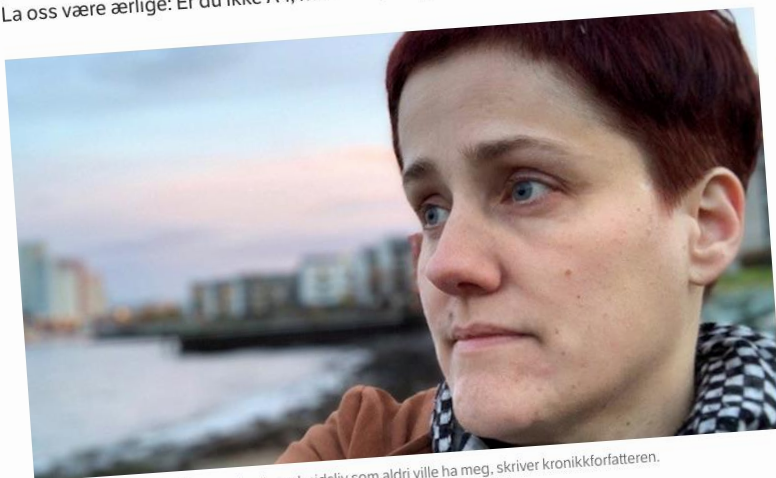
18. SEPTEMBER 2019

KRONIKK

Da jeg ble trygda

La oss være ærlige: Er du ikke A4, har du ingen sjanse i arbeidslivet.

Elen Øyen
Rullestolbruker

Publisert 14. sep. kl. 10:25

Jeg har slitt meg ut på å komme inn i et arbeidsliv som aldri ville ha meg, skriver kronikkforfatteren.
FOTO: PRIVAT

... måtte fortelle ukjente mennesker om hvor mange ganger i døgnet man er på do. Det vet jeg, for jeg har måttet fortelle Nav-ansatte om det
... leles detaljerte «avførings-dagbøker», noe ikke engang legen min ville funnet på å kreve av meg, skriver innleggsskriveren. FOTO: Olav

Nav. Jeg er syk i magen, ikke i hodet.

Jeg er 26 år og har vært frekk nok til å bli syk i den mest private delen av kroppen. Jeg vil så gjerne jobbe - men har ett krav.

Rygg-
smerter

Smerter i
armer

Ut-
mattelse

Søvn-
problemer

Fordøyelse

Migrene

Angst

Nakke-
smerter

Depresjon

Stress-
reaksjon

Skulder-
smerter

Sykemeldingsårsaker legemeldt sykefravær (andel tapte dagsverk), 2kv. 2019

Muskel- og skjelettplager: 37%

Psykiske lidelser: 22%

Øvrig: 4-9%%

Rygg-
smerter

Smerter i
armer

Ut-
mattelse

Søvn-
problemer

Fordøyelse

Migrene

Angst

Nakke-
smerter

Depresjon

Stress-
reaksjon

Skulder-
smerter

Hvordan forstår vi begrepet "helse"?

“Helse er definert som en tilstand av fullstendig fysisk, psykisk og sosialt velvære, og ikke bare fravær av sykdom eller lidelser.”

WHO, 1948

“Health is the ability to adapt and to self manage”

Machteld Huber, BMJ 2011

Eksempel fra studie blant 400 pasienter med moderat til alvorlig psykisk sykdom

- Hyppigst forekommende diagnoser:
  - Alvorlig depressiv episode: 57%
  - Angstlidelser: 55%
  - Psykotiske lidelser: 27%
- Men selvrapportert helse:
  - **58** (skala fra 1-100)

Hvordan forstår vi begrepet "helse"?

“Helse er definert som en tilstand av fullstendig fysisk, psykisk og sosialt velvære, og ikke bare fravær av sykdom eller lidelser.”

WHO, 1948

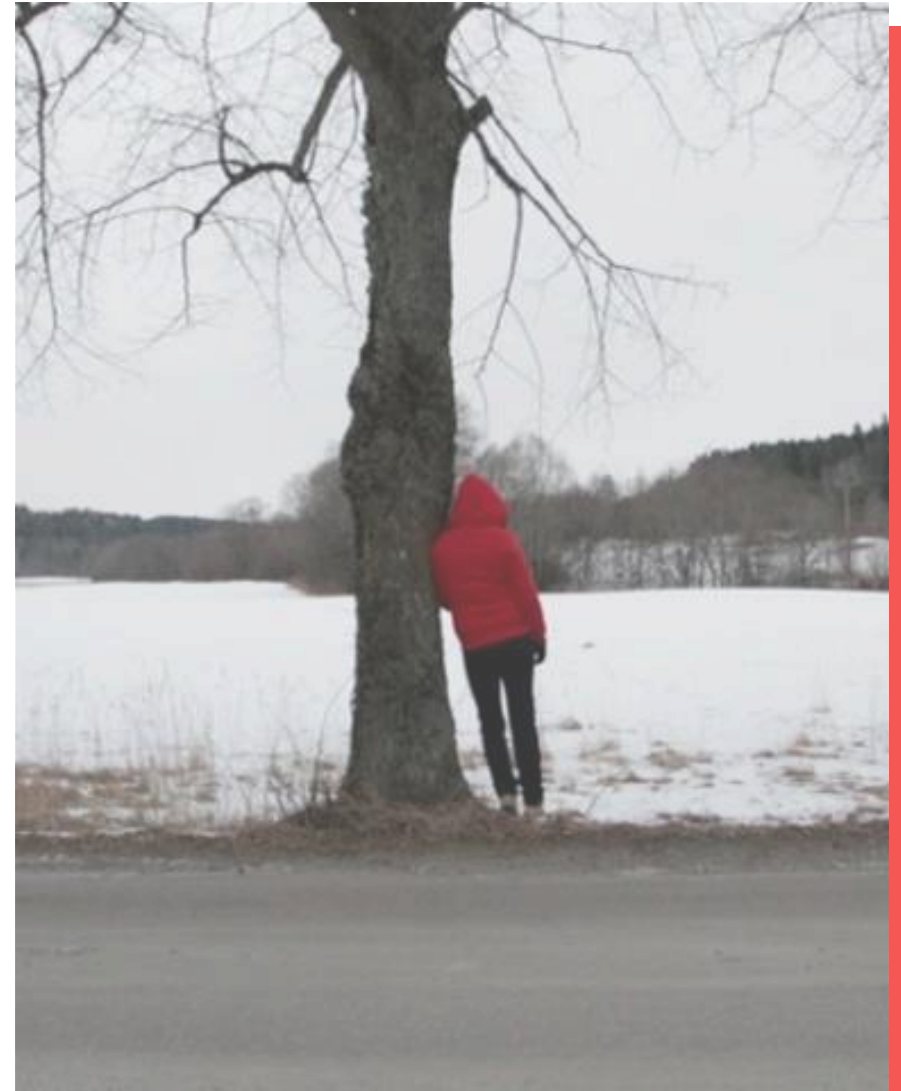
“Health is the ability to adapt and to self manage”

Machteld Huber, BMJ 2011

Psykisk sykdom og sykefravær

- Livstidsprevalens psykiske lidelser: 30-50%
- Forekomsten stabil i befolkningen, men økning i sykemeldinger 2000-2011:
  - Lettere psykiske lidelser økte 145 %
  - Psykiske lidelser totalt økte 20 %

Psykisk sykdom og sykefravær

- Psykiske lidelser predikerer lengre og hyppigere sykefravær
- Psykiske lidelser henger sammen med uføretilståelser for fysiske tilstander

Er fravær og hvile helsefremmende for alle tilstander?

- **Jo lenger sykemelding, jo lavere sannsynlighet for retur til arbeid**
(Waddell & Burton, The Stationary Office 2006)

- **Bivirkninger:**

- Legitimering av unngåelsesatferd
- Manglende sosial kontakt
- Mangel på korrigerende situasjoner
- Å stå utenfor arbeid: Negative effekter på fysisk og mental helse og sosiale faktorer

(Joner, Tidsskr Nor Legeforen 2008; Thomas et al., J Epidemiol Commun H 2005, Waddell & Burton, The Stationary Office 2006)

- **Men studie blant norske leger: Motvirket senere utbredthet**
(Ro et al., Scand. J. Public Health 2012)

På hvilken måte kan arbeid være helsefremmende?

- Systematisk review av 18 studier (2012)
- Årsakshypotese
  - Sterk støtte
  - Arbeidsløshet → alkoholisme
  - Retur til arbeid → reduserte depressive symptomer
- Sosial seleksjon-hypotese
  - Noe støtte
  - God helse → mer attraktiv på jobbmarkedet

Tiltak rettet mot personer med vanlige psykiske helseplager

Psykososiale intervensjoner, slik som:

- Kognitiv atferdsterapi
- Acceptance and commitment therapy

Intervensjoner på arbeidsplassen:

- Mål: Å få eller returnere til arbeid
- Fokuserer på arbeidet, arbeidsplassen, og/eller arbeidstakeren

Hva vet vi om de arbeidsrettede intervensjonene?

- De er mange, med sprikende resultater
- Review: Gjennomsnitt noe kortere RTW (13 dager) for intervensjonsgruppene
- De som har effekt inkluderer **kognitiv atferdsterapi, stress-reduksjon** og utvikling av **problemløsningsevner**.

Norske arbeidsplass-intervensjoner (rigide effektevalueringer)

- Senter for jobbmestring (effekt på arbeidsdeltakelse)
- iBedrift (effekt på sykefravær)
- Best iLag (ingen effekt på arbeidsdeltakelse, men på sekundærmål)

Senter for jobbmestring

- Kombinerer arbeidsrettet kognitiv terapi med individuell jobbstøtte (IPS)
- Integreerte team
- Opptil 15 terapi-timer
- Ved behov: Jobbkonsulent i tillegg

Senter for jobbmestring resultater

- Ca. 1200 deltakere i studien (RCT)
- Populasjon: Sykemeldte, i risiko for sykemelding, og mottakere av langtidsytelser.
- Effekt: SFJ førte til økt arbeidsdeltakelse
- Størst effekt blant deltakerne som har mottatt trygd over lengre tid; ikke effekt på sykemeldte.

Aktive ingredienser i følge deltakerne

- Åpne svarkategorier i spørreskjema (n=1193):
  - Kognitive verktøy for å mestre symptomer
  - God relasjon med terapeut
- Individuelle Intervjuer (n=12)
  - Individuell oppfølging
  - Koordinasjon av tjenester
  - Hjelp til å redefinere mål i livet

iBedrift

- Arbeidsplass-intervensjon rettet mot ansatte og ledere.
- Informasjon på arbeidsplassen
  - Alle ansatte
  - Alminnelige plager er alminnelig
  - Ryggen er sterk
  - Det er vondt, men ikke farlig å være i aktivitet
  - 4 informasjonsmøter á 45 minutter

iBedrift

- Informasjon på arbeidsplassen
- Mestringskontakt på arbeidsplassen
- Poliklinikk
  - Ingen ventetid
  - Ingen henvisning fra lege nødvendig

Resultater sykefravær

- 135 arbeidsenheter (3500 individer) i Kongsberg og Horten, randomisert til tre grupper
- Sammenlignet med kontrollgruppen: Signifikant reduksjon i sykefravær (4%) for iBedrift med poliklinikk
- Ikke signifikant forskjell for iBedrift uten poliklinikk

Odéen et al., JOR (2013)

Best iLag

- Gruppebasert tiltak, 4-8 deltakere per gruppe
- Ledet av to personer, én med brukererfaring
- 16 gruppesamlinger over 8 uker
- Lage og følge opp individuell aktivitetsplan
- Sosial støtte, fysisk aktivitet og målsetting var avgjørende ingredienser i tiltaket.

Best iLag

- 152 deltakere randomisert til Best iLag eller gratis treningskort
- 15 måneder etter inklusjon: Ikke effekt på sysselsetting
- Men effekt på livskvalitet, selvrapportert helse og alkoholforbruk (lavere).

Take-home messages

- Å stå utenfor arbeid (også i en sykemelding) kan forverre plager man i dag har lav terske for å sykemelde for
- Tiltak bør være tverrfaglige og ha et tydelig arbeidsfokus
- Tiltak bør effektevalueres – ikke stole på «sunn fornuft»

tofy@norceresearch.no

